УДК 338.439.5
Софія Абовян, Ольга Бендерська, Віталій Шутюк
Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ РИБНОЇ СИРОВИНИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ РАЦІОНІВ ЗБАЛАНСОВАНОГО ХАРЧУВАННЯ УКРАЇНЦІВ

Sofiia Abovian, Olha Benderska, Vitalii Shutyuk

PROSPECTS OF USE OF FISH RAW MATERIALS FOR THE ESTABLISHMENT OF UKRAINIAN BALANCED FOODS

Аналіз результатів досліджень стану і перспектив ринку рибної сировини в Україні свідчить про стрімку зміну обсягів вилову морської риби і незначне збільшення масової частки прісноводних об'єктів аквакультури. Це призвело до того, що норма споживання рибних продуктів в Україні далека від рекомендованих значень ФАО/ВОЗ [1]. Також із прісноводних об'єктів аквакультури України домінуюча частина риби реалізується в живому і охолодженому стані, що не відповідає сучасним технологіям у світі, які дають змогу розширити асортимент харчової продукції з використанням біотехнологічних способів і створення харчових продуктів із заданими властивостями харчової і біологічної цінності [2]. Таким чином, у сучасних умовах особливої актуальності набуває проведення досліджень ринку рибної сировини, асортименту рибної продукції в Україні та висвітлення перспективних напрямів технологій рибних харчових продуктів з метою забезпечення населення повноцінними харчовими продуктами.

Мета досліджень полягала в оцінці стану та перспектив розвитку ринку рибної сировини і продукції в Україні.

Об'єкт дослідження: сировина рибної промисловості в Україні, масова частка імпорту та експорту рибної продукції, асортимент рибної продукції в Україні, перспективи його розвитку.

В Україні останнім часом відмічається тенденція до зменшення обсягів вилову риб і морепродуктів. За період 1995-2009 рр. вилов риби й інших водних живих ресурсів в країні скоротився майже вдвічі. Це сталося, в основному, за рахунок зменшення вилову океанічної риби у виняткових економічних зонах інших держав та скорочення обсягів вилову у внутрішніх водоймах. Спричинили таку ситуацію різні фактори: зношеність національного риболовецького флоту, застаріла матеріально-технічна база, недосконалі технології, нераціональне використанням існуючих виробничих потужностей, а також недостатній рівень інвестування у розвиток аквакультури [3].

В Україні у 2017 році з їстівних рибопродуктів найбільше (46,9 %) становила жива, свіжа або охолоджена риба; далі заморожена риба (29,3 %), пресерви (14,0 %) і оброблена (в'ялена, копчена тощо) риба (9,8 %).

Заморожування – основний метод попередньої переробки риби для споживання: у 2017 році його частка склала 55,2 % загального об'єму переробленої риби для вживання в їжу і 25,3 % загального об'єму рибної продукції [2].

Розглядаючи склад сировинної бази сучасного рибальства за групами промислових гідробіонтів, можна відзначити, що переважна частина представлена морськими рибами – тріскових, оселедцевими, анчоусовими, скумбрієвими, ставридовими, корюшковими (мойва), тунцевими, камбаловими, з них 40 % – океанічний оселедець, японська скумбрія, мойва, тріска, минтай та перуанський анчоус.

Промисловий вилов морепродуктів (молюсків, ракоподібних) приблизно в 10 разів менше порівняно з добуванням риби. Масова частка водоростей серед

морепродуктів – 1 %. Сучасний вітчизняний ринок рибної продукції ще не досяг рівня 1990 року, проте значно збільшився порівняно з 1992–1995 роками.

Експерти відзначають значне зростання споживання риби й морепродуктів і риба залишалася та продовжує залишатися смачною, поживною, безпечною і тому охоче споживаною стравою [1]. За оцінкою ФАО, рівень споживання риби та рибопродуктів у європейських країнах сягає: в Австрії – 11 кг, Німеччині та Нідерландах – 15, а в Іспанії та Португалії – від 40 до 60 кг, Японії – близько 70 кг [2], тоді як в Україні ще не забезпечує наявну потребу населення.

Смаки українців доволі консервативні. Майже 40 % припадає на оселедець, 10 % – на хек, по 5 % – на мойву, салаку, кільку і скумбрію. Решта – на палтус, тріску, сьомгу, осетра, форель та інші. Серед морепродуктів найбільшу питому вагу займають креветки, на другому місці – кальмари, а потім мідії, восьминоги і ракоподібні. Зростання споживання риби та рибної продукції населенням стало можливим як завдяки збільшенню постачання на внутрішній ринок риби та морепродуктів власного виробництва за рахунок зменшення експорту з 169 тис. т у 1995 році до 32,3 тис. т у 2013 році, так і збільшенню імпорту з 48 тис. т у 1995 р. до 252,1 тис. т у 2003 р. [1, 2].

Консервне та пресервне виробництво з риби та морепродуктів здійснюють в Україні близько 150 підприємств різних форм власності, загальний асортимент яких сягає до 3000 найменувань. Випуск харчової рибної продукції за 2017 рік досяг 138,8 тис. т. Тим часом, за даними Priority Consulting, якщо в 2017 р. було вироблено 35,3 тис. т рибних готових продуктів, а пресервів – 11 тис. т, то за підсумками 2018 р. 18,9 тис. т і 8,6 тис. т відповідно.

За рахунок збільшення власної переробки частка імпортних рибних консервів в останні роки помітно скоротилася: вітчизняної продукції в роздрібній торгівлі в чотири рази більше, ніж зарубіжної. Асортимент рибної продукції відображає стан та рівень впровадження технологій переробки сировини. Серед продуктів, готових до харчування, пресерви представлені лише продукцією з морських видів. Обумовлено це тим, що морські види риб містять активний комплекс протеолітичних ферментів, які беруть участь у дозріванні пресервів і формуванні привабливих споживчих властивостей.

Аналіз результатів досліджень стану і перспектив ринку рибної сировини і продукції в світі і в Україні свідчить про зниження об’ємів вилову морської риби і збільшення масової частки прісноводних об’єктів аквакультури.

Український ринок риби і морепродуктів імпортозалежний. За підсумками минулого року постачання риби в Україну скоротилось. Асортимент рибної продукції представлений традиційними харчовими продуктами, серед яких відсутнє пресервне виробництво з прісноводних риб. В Україні є сировинні можливості для збільшення повноцінної харчової продукції з прісноводної риби, зокрема за рахунок впровадження інноваційних технологій пресервів функціонального призначення.

Література.

1. Рыбная отрасль Украины: состояние и перспективы (електронний ресурс) Режим доступу: http://edab2b.com/opinions/rybnaya-otrasl-ukrainy.

2. Державна служба статистики України (електронний ресурс). Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua.

3. Вдовенко Н. М. Сучасний стан та напрями розвитку рибного господарства в Україні. Економіка АПК. 2010. № 3.